

Versterking aanpak eenzaamheid – bestaande lokale initiatieven

Op weg naar effectieve interventies

Onderwerpen: eenzaamheid, kwetsbare ouderen, WAC-advies, lokale coalitie

Datum geplaatst: 20 augustus 2019

Deadline vooraanmelding: 12 september 2019, 14.00 uur

Deadline aanvraag: 8 oktober 2019, 14.00 uur

Inhoud

ACHTERGROND	2
Vormen van eenzaamheid	2
CONTEXT.....	2
Eén Tegen Eenzaamheid	2
Programma Langdurige Zorg en Ondersteuning	2
DOEL SUBSIDIEOPROEP.....	3
Bestaande lokale initiatieven	3
Waar kunt u subsidie voor aanvragen?	3
Eindproducten	3
RANDVOORWAARDEN	4
Wie kan aanvragen?	4
Welk bedrag kan aangevraagd worden?	4
BEOORDELINGSCRITERIA	5
Relevantiecriteria	5
Kwaliteitscriteria	5
Aanvullend beoordelingskader.....	6
PROCEDURE & TIJDPAD	6
Toestemming	6
Beoordelingsprocedure.....	7
Tijdpad	7
INDIENEN.....	7
Vooraanmelding	7
Indiening (via ProjectNet).....	7
TIPS	7
Verklaring akkoord indienen uitgewerkte subsidieaanvraag	8
Inhoudelijke vragen	8
Technische vragen.....	8
Downloads en links:	8
Bibliografie	8
Bijlage 1 – Handige bronnen voor uw aanvraag	9

ACHTERGROND

Er zijn momenteel 1,3 miljoen mensen in Nederland 75 jaar of ouder. Er wordt verwacht dat dit in 2030 zal stijgen naar 2,1 miljoen 75-plussers (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2018). Als mensen ouder worden kunnen zij geconfronteerd worden met fysieke en sociale ongemakken/ problemen waaronder het gevoel van eenzaamheid (RIVM, 2019). Ruim 50% van de 75-plussers voelt zich eenzaam en bij de 85-plussers loopt dit percentage op tot ruim 60% (Volksgezondheidszorg.info, 2019).

Vormen van eenzaamheid

Eenzaamheid is een complex probleem. Het gaat over het gevoel van verlatenheid, het gebrek aan zingeving of het ontbreken van intimiteit. Hierin wordt onderscheid gemaakt in sociale, existentiële en emotionele eenzaamheid (Eenzaam.nl, 2019).

Sociale eenzaamheid	Existentiële eenzaamheid	Emotionele eenzaamheid
Het ontbreken van contact met mensen waarmee je iets gemeenschappelijks deelt. Het gaat hierbij om gelijkwaardigheid van het contact.	Het ontbreken van zingeving. De vraag die daarbij opkomt is: wat voeg ik nog toe?	Het missen van een hechte en intieme band. Iemand om gevoelens mee te delen.

CONTEXT

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft in maart 2018 het 'Pact voor de Ouderenzorg' gelanceerd. Vanuit dit pact zijn er drie actieprogramma's opgezet, namelijk "Thuis in het verpleeghuis", "Langer Thuis" en "Eén Tegen Eenzaamheid". De huidige subsidieoproep sluit aan bij het actieprogramma "[Eén tegen Eenzaamheid](#)".

Eén Tegen Eenzaamheid

Het doel van dit actieprogramma is het doorbreken van eenzaamheid en het terugdringen van het aantal mensen dat eenzaamheid ervaart. Dit gebeurt primair middels landelijke en lokale coalities die door VWS worden ondersteund. Gezamenlijk wordt de bestrijding van eenzaamheid ingezet via twee actielijnen:

- a. Het signaleren en bespreekbaar maken van eenzaamheid
- b. Het doorbreken en duurzaam aanpakken van eenzaamheid

Het programma is ingericht om kennis in het veld te vergroten en een netwerkstructuur met landelijke dekking op te zetten. Hierin wordt voortgebouwd op bestaande activiteiten en worden best-practices bij elkaar gebracht. Een van de onderdelen van het programma is de oprichting van lokale coalities tegen eenzaamheid die een afspiegeling zijn van de Nationale coalitie tegen eenzaamheid. In deze lokale coalities werken (publieke en private) organisaties met elkaar samen in een gemeentelijke aanpak tegen eenzaamheid.

Een onderdeel van het programma is de Wetenschappelijke Advies Commissie (WAC) die als opdracht heeft te adviseren over de monitoring en effectiviteit van de aanpak tegen eenzaamheid. Zij heeft op 17 mei 2019 een [advies](#) uitgebracht waarin is aangegeven dat het ontbreekt aan voldoende goed onderzoek dat duidelijk aantoont welke aanpak onder welke omstandigheden het meeste effect sorteert. De databank [Effectieve sociale interventies](#) van Movisie wordt aangedragen als middel om informatie over interventies te delen. Om kennis overdraagbaar te maken en systematisch te onderzoeken beschrijft de adviescommissie vier stappen:

1. Inventariseer de veelbelovende activiteiten;
2. Voer een procesevaluatie uit en beschrijf de activiteiten;
3. Onderbouw de goed beschreven interventies;
4. Onderzoek de effectiviteit van de goed onderbouwde interventies (Wetenschappelijke Advies Commissie, 2019).

Programma Langdurige Zorg en Ondersteuning

Het [programma Langdurige Zorg en Ondersteuning](#) (LZO) van ZonMw bouwt de komende drie jaar, vanuit het perspectief van de cliënt en samen met maatschappelijke stakeholders aan een innovatieve en duurzame kennisbasis voor de langdurige zorg en ondersteuningssector. Een van de

doelstellingen van het programma LZO is gericht op het **doorbreken van de trend van eenzaamheid onder ouderen**.

In de uitwerking van de doelstelling worden vooralsnog twee fasen onderscheiden. De eerste fase bestaat uit een pilot. Deze pilot geeft een eerste impuls aan de ondersteuning van veelbelovende startende en reeds bestaande initiatieven op lokaal niveau gericht op het verminderen van eenzaamheid. Daarnaast dragen de ingediende aanvragen bij aan het overzicht van initiatieven. In de pilotfase is ruimte opgenomen om te inventariseren en analyseren welke veelbelovende initiatieven er zijn en welke ondersteuning ze nodig hebben bij het starten en doorontwikkelen van hun initiatief. De kennis en ervaring uit de pilotfase wordt tevens gebruikt om richting te geven aan de tweede fase, 'de vervolgfase'. De vervolgfase richt zich onder meer op de ondersteuning van initiatieven (landelijk en lokaal) die zich willen (door)ontwikkelen en in aansluiting op het WAC-advies het beschrijven en onderbouwen van initiatieven en interventies. Deze vervolgfase is in voorbereiding en naar verwachting zullen begin 2020 vervolgooproepen worden opgesteld, in aansluiting op de resultaten van de pilotfase.

In de pilotfase worden de volgende twee subsidieoproepen opengesteld:

1. **Startende lokale initiatieven:** ondersteuning bij de ontwikkeling en uitvoering van initiatieven die aanvullend en vernieuwend zijn ten opzichte van het bestaande aanbod in de wijk of buurt.
2. **Reeds bestaande lokale initiatieven:** ondersteuning van de uitvoering, verspreiding en doorontwikkeling van bestaande lokale initiatieven (huidige oproep).

Het programma LZO sluit hierbij aan op het advies van de WAC door de gevraagde eindproducten van de projecten in de subsidieoproep aan te laten sluiten op de voorwaarden van het erkenningstraject van Movisie.

DOEL SUBSIDIEOPROEP

Bestaande lokale initiatieven

Binnen deze subsidieoproep kan subsidie aangevraagd worden voor de uitwerking en uitvoering van bestaande lokale initiatieven gericht op het voorkomen en verminderen van eenzaamheid bij ouderen boven de 75 jaar. Daarnaast wordt ondersteuning geboden bij het verspreiden van het initiatief, het schrijven van een handboek indien deze nog niet beschikbaar is en het uitvoeren van een procesevaluatie.

Waar kunt u subsidie voor aanvragen?

Binnen het aangevraagde project gaat u uw lokale initiatief doorontwikkelen en uitvoeren in de buurt/wijk. De subsidie kan ook gebruikt worden om uw initiatief te verspreiden door het op een andere plek uit te voeren. Indien u uw initiatief wilt aanmelden bij de databank 'Effectieve Sociale Interventies' is het een voorwaarde dat uw initiatief op tenminste twee plaatsen wordt uitgevoerd.

De op te leveren eindproducten maken onderdeel uit van het eindverslag en dienen te worden opgeleverd aan het einde van het project.

Eindproducten

1. Een handboek volgens het format van de databank 'Effectieve sociale interventies': indien deze nog niet beschikbaar is schrijft u gedurende het project een [handboek](#). Daarbij gebruikt u de schrijfwijzer 'Hoe schrijf ik een handboek' van Movisie.
2. Procesevaluatie: een procesevaluatie aan de hand van de bijlage uit het [informatieblad](#) van de databank 'Effectieve sociale interventies'. Door middel van de deze procesevaluatie maakt u inzichtelijk wat er goed gaat en wat minder goed gaat bij uw initiatief.

ZonMw organiseert projectleidersbijeenkomsten om u hierin te ondersteunen.

RANDVOORWAARDEN

U dient aan de volgende randvoorwaarden te voldoen om in aanmerking te komen voor subsidie:

- Het initiatief heeft een duidelijke en expliciete focus op het voorkomen of verminderen van een van de drie vormen van eenzaamheid (sociale, existentiële, emotionele eenzaamheid) onder ouderen in de leeftijd van 75 jaar of ouder.
- Het initiatief wordt uitgevoerd op lokaal niveau, in de buurt of wijk.
- Het initiatief is overdraagbaar en kan door anderen worden ingezet.
- Het initiatief dient al eens te zijn uitgevoerd.
- De aanvraag betreft het uitvoeren en doorontwikkelen van een lokaal initiatief.
- U betreft de doelgroep bij de uitvoering van uw initiatief.
- Met uw initiatief draagt u actief bij aan het versterken van de aanpak tegen eenzaamheid door het delen van de opgedane kennis en ervaring bij de uitvoering van uw initiatief.
- De aanvragers leggen actief verbinding met relevante partijen, initiatieven en/of bestaande samenwerkingsverbanden tegen eenzaamheid.
- Indien er in uw gemeente een lokale coalitie tegen eenzaamheid is dan dient u zich hierbij aan te sluiten.

Wie kan aanvragen?

- De aanvragende partij is de initiatief-eigenaar.
- De aanvragende partij is een non-profit organisatie, een aanbieder van zorg, ondersteuning of welzijn, of een burgerinitiatief.
- Eén partij fungeert als hoofdaanvrager.
- De aanvragende partij werkt samen met minimaal één andere lokale organisatie.
- Samenwerking met een commerciële partij als partner in het samenwerkingsverband behoort tot de mogelijkheden. De commerciële partij kan geen financiering ontvangen.
- Minimaal één van de aanvragende organisaties staat in direct contact met de doelgroep. U kunt hierbij denken aan welzijnsorganisaties, zorginstellingen, ouderenvertegenwoordigers etc.
- Er is een getekende intentieverklaring tot samenwerking voor dit project opgesteld.
- Eén persoon wordt aangesteld als projectleider/penvoerder van het project. De projectleider is verantwoordelijk voor de uitvoering en coördinatie van het project en is contactpersoon voor ZonMw.
- Subsidie wordt aangevraagd door een publiek- of privaatrechtelijke rechtspersoon van een Nederlandse organisatie.

Welk bedrag kan aangevraagd worden?

- De subsidie die aangevraagd kan worden binnen deze subsidieoproep bedraagt **maximaal €25.000,-**. De looptijd van het project bedraagt **minimaal 9 en maximaal 12 maanden**.
- Voor deze subsidieoproep is in **totaal €300.000,-** beschikbaar. Indien er meer aanvragen in aanmerking komen voor honorering worden de aanvragen geprioriteerd.
- Een initiatief kan slechts in één van de twee oproepen binnen de pilot een aanvraag indienen. Dit wil zeggen of als startend initiatief of als een bestaand initiatief.
- Reserveer een deel van uw projectbudget voor het schrijven van het handboek en de uitvoering van de procesevaluatie.
- Cofinanciering is verplicht. Er dient **minimaal 10% cofinanciering** te worden bijgedragen. Cofinanciering kan worden bijgedragen in cash of in kind. Bijvoorbeeld, als u de maximale subsidie van €25.000,- wilt aanvragen, dient uw project begroot te zijn op minimaal €27.778,- en is uw eigen bijdrage minimaal €2.778,-.
- Binnen deze subsidie kunnen kosten vergoed worden voor:
 - Vergoeding voor inzet van de doelgroep bij de ontwikkeling van het initiatief.
 - Kosten voor het uitvoeren van het initiatief;
 - Materiele kosten zijn maximaal 20% van het aangevraagde bedrag
 - Vergoeding voor personeel
 - Het organiseren van bijeenkomsten
- 'Onvoorzien kosten', reguliere zorg en ondersteuningsdiensten en bouwkundige werkzaamheden komen niet in aanmerking voor subsidie.

BEOORDELINGSCRITERIA

Hieronder staat waar uw aanvraag uit dient te bestaan. Hierop zal ZonMw uw aanvraag beoordelen.

Relevantiecriteria

De zes relevantiecriteria zijn:

1. Initiatief

- Uw initiatief is relevant voor de oproep en doelstelling.
- Uw initiatief is al eerder uitgevoerd en ervaringen zijn in uw voorstel beschreven.
- U gaat het initiatief verbeteren en/of verspreiden naar twee locaties.
- In de aanvraag laat u duidelijk zien dat u met uw initiatief tegemoetkomt aan de behoefte en wensen van de doelgroep.

2. Lokale situatie

- De lokale situatie is in kaart gebracht aan de hand van beschikbare data over eenzaamheid.
- In uw aanvraag is opgenomen wat het huidige aanbod is in de lokale situatie.
- In uw aanvraag is opgenomen wat de behoefte van de doelgroep is binnen de lokale situatie in relatie tot uw project.

3. De doelgroep

- De doelgroep is helder beschreven.
- Het initiatief is gericht op de bestrijding of voorkoming van eenzaamheid voor de doelgroep eenzame ouderen van 75 jaar en ouder.
- De doelgroep is betrokken bij de opzet en/of uitvoering van uw initiatief.

4. Samenwerking

- Uw samenwerking bestaat uit relevante (lokale) partijen. Hierbij kunt u denken aan lokale coalities, welzijnsorganisaties, ouderenvertegenwoordigers, zorginstellingen, woningcorporaties, bedrijven, verenigingen, burgerinitiatieven, bibliotheken, GGDen.
- Minimaal één van de aanvragende organisaties staat in direct contact met de doelgroep. Binnen uw project beoogt u actieve participatie van de doelgroep.

5. Diversiteit

- U heeft aandacht voor verschillen binnen de doelgroep op kenmerken zoals sekse, sociaaleconomische situatie, opleidingsniveau, migratie- en culturele achtergrond en seksuele geaardheid.
- Dit relevantie criterium is een pre en niet van toepassing op alle projecten.

6. Toepassing van ICT en eHealth

- Hieronder verstaan we de inzet van eHealth toepassingen, domotica, robotica maar ook de opslag van data met behulp van ICT.
- Dit relevantie criterium is een pre en niet van toepassing op alle projecten.

Kwaliteitscriteria

De zes kwaliteitscriteria zijn:

1. Heldere doelstelling

- U heeft een concreet en haalbaar doel voor het project.

2. Plan van aanpak

- Het plan van aanpak beschrijft wat u gaat doen gedurende het beoogde project. Dit is stapsgewijs, concreet en helder beschreven.
- Het plan van aanpak heeft een heldere tijdsplanning.
- Uit het plan van aanpak komt naar voren dat er rekening is gehouden met de vorm van eenzaamheid.
- In het plan van aanpak is - indien nog niet aanwezig - het schrijven van het handboek opgenomen net als het uitvoeren van de procesevaluatie. Indien van toepassing ook het verspreiden van het initiatief.

3. Haalbaarheid

- Het is inzichtelijk gemaakt in hoeverre het initiatief haalbaar is in tijd, geld, mankracht en belastbaarheid van mensen.

4. Samenstelling projectgroep/ kwaliteit projectgroep

- De samenstelling van de projectgroep en de wijze waarop wordt samengewerkt is helder beschreven. De doelgroep is hierin meegenomen.
- De expertise, taken en verantwoordelijkheden van de verschillende projectgroep leden zijn kenbaar gemaakt.
- De samenwerking met relevante partijen is duidelijk uitgewerkt.

5. Continuïteit van het initiatief

- U beschrijft hoe u uw initiatief na de subsidieperiode zelfstandig denkt voort te zetten. Hierbij is ook aandacht voor de verspreiding van de opgedane kennis en ervaring binnen dit initiatief.

6. Begroting

- Het aangevraagde budget is realistisch onderbouwd in verhouding tot de omvang van het project en het bereik van het aantal eenzame ouderen.
- Kosten voor de inzet van de doelgroep zijn opgenomen in de begroting, dit bedraagt minimaal 5% van het subsidiebedrag.
- Reserveer een deel van uw projectbudget voor het schrijven van het handboek en de uitvoering van de procesevaluatie.
- De cofinanciering bedraagt minstens 10% van het totale bedrag.

Aanvullend beoordelingskader

ZonMw kan de onderstaande punten meenemen in de prioritering:

- Aansluiting bij lokale coalitie.
- Mate van betrokkenheid van de doelgroep.
- Aantal samenwerkingspartners die in direct contact staan met de doelgroep.
- Diversiteit.
- Toepassing van ICT en eHealth.
- Landelijke spreiding.

PROCEDURE & TIJDPAD

Houd bij het schrijven van de subsidieaanvraag rekening met de volgende punten:

- Schrijf uw aanvraag in het Nederlands
- Uitgewerkte subsidieaanvragen dienen te voldoen aan de [Algemene subsidiebepalingen](#). Op de pagina [voorwaarden en financiën](#) vindt u ook informatie over de METC.
- Het is verplicht om bij een subsidieaanvraag een begroting toe te voegen.
- Door de aanvrager mee te sturen verplichte bijlage(n), zie downloads en links:
 - Aanvraagformulier (max. 6 A4, lettertype Arial, grootte 10)
 - Getekende intentieverklaring
 - Begroting ZonMw-format overige instellingen
- Met uitzondering van de hierboven verplicht gestelde bijlagen, worden andere bijlagen niet meegenomen bij de beoordeling van uw aanvraag. Uitzondering hierop zijn optionele bijlages waar figuren en/of tabellen aangeleverd kunnen worden.

Toestemming

- Door in te dienen in deze subsidieronde gaat u akkoord met deelname aan nog te plannen activiteiten gericht op onderlinge uitwisseling van ervaringen, het beschikbaar stellen van data ten behoeve van de landelijke kennisontwikkeling en deelname aan een eventueel overkoepelend onderzoek. Door activiteiten te organiseren, bijvoorbeeld een projectleidersbijeenkomst, willen wij ervoor zorgen dat opgedane kennis actief wordt gedeeld. Voor deelname aan deze activiteiten nemen wij, indien uw aanvraag is gehonoreerd, t.z.t. contact met u op.
- Ook gaat u akkoord met opname van uw initiatief in de inventarisatie van initiatieven gericht op de bestrijding en voorkoming van eenzaamheid.

Beoordelingsprocedure

De programmacommissie, ondersteund door het bureau, beoordeelt de relevantie en kwaliteit van de aanvragen. Afgewezen aanvragers kunnen herindienen als ze aan de voorwaarden voldoen van een volgende oproep.

Bij de beoordeling van de subsidieaanvragen wordt onderstaande matrix voor de prioritering gehanteerd. Zoals in de matrix is aangegeven komen alleen aanvragen met een relevantiescore van 'zeer relevant' of 'relevant' en een kwaliteitsoordeel van 'goed' of 'voldoende' in aanmerking voor honorering. Indien nodig vindt er prioritering van de aanvragen plaats aan de hand van het aanvullend beoordelingskader.

Relevantie	Zeer relevant	Relevant	Laag relevant	Onvoldoende relevant
Kwaliteit				
Goed	1	3	Afwijzen	Afwijzen
Voldoende	2	4	Afwijzen	Afwijzen
Matig	Afwijzen	Afwijzen	Afwijzen	Afwijzen
Onvoldoende	Afwijzen	Afwijzen	Afwijzen	Afwijzen

Tijdpad

Deadline vooraanmelding	12 september 2019 (14:00 uur)
Deadline indienen uitgewerkte subsidieaanvraag	8 oktober 2019 (14.00 uur)
Besluit	10 januari 2020
Uiterlijke startdatum	7 februari 2020

*Afhankelijk van het aantal aanvragen kan het tijdpad worden aangepast.

INDIENEN

Vooraanmelding

Als u voornemens bent om op 8 oktober een subsidieaanvraag in te dienen, dan dient u uw aanvraag uiterlijk **12 september 2019** aan te melden. In uw aanmelding beschrijft u kort wat uw initiatief behelst en wie daarbij betrokken zijn. Na aanmelding ontvangt u een link waarmee u uw aanvraag kunt indienen.

Let op: aanvragen die voor **12 september 2019** niet zijn aangemeld, worden niet in behandeling genomen. U kunt [hier](#) uw subsidieaanvraag aanmelden.

Indiening (via ProjectNet)

Aanvragen kunnen uitsluitend en conform de richtlijnen worden ingediend via het online indiensysteem van ZonMw (ProjectNet). Sluitingsdatum voor het indienen is 8 oktober 2019, om 14.00 uur.

TIPS

- Als u nog niet eerder met ProjectNet heeft gewerkt moet u zich eerst aanmelden als 'Nieuwe gebruiker'. Zie de [handleiding](#) om een account aan te maken.
- Wanneer uw organisatie nog niet geregistreerd is bij ZonMw dan kunt u dit in ProjectNet aanvragen. Zonder organisatie is het niet mogelijk een ProjectNet account aan te maken. Ook de organisaties waarmee u samenwerkt dienen in ons systeem geregistreerd te worden. Wij adviseren u om dit tijdig aan te vragen.
- Het is handig om voordat u uw aanvraag digitaal indient, een PDF van uw aanvraag uit te printen en na te lopen op onregelmatigheden. Vooral als u uw aanvraag eerst in Word heeft opgesteld en vervolgens naar ProjectNet heeft gekopieerd kan het voorkomen dat sommige tekens (zoals aanhalingstekens) niet goed worden omgezet. U kunt dit in ProjectNet zelf corrigeren.
- Om de begroting goed in PDF te laten passen, kunt u de marges aanpassen naar 'smal' en de afdrukstand naar 'liggend'.
- Wanneer uw aanvraag niet ontvankelijk (onvolledig of onjuist ingediend) is, ontvangt u binnen 2 dagen na de deadline bericht van ZonMw. In het bericht staat welk onderdeel aangevuld moet worden om alsnog voor beoordeling in aanmerking te komen. U krijgt daarbij maximaal 24 uur de tijd om uw aanvraag aan te passen en opnieuw in te dienen. Zorg ervoor dat de hoofdaanvrager en/of de projectleider/penvoerder in die periode telefonisch goed bereikbaar is.

Verklaring akkoord indienen uitgewerkte subsidieaanvraag

Direct na het digitaal indienen van de uitgewerkte subsidieaanvraag wordt u gewezen op het formulier 'Verklaring akkoord indienen uitgewerkte subsidieaanvraag'. Wij verzoeken u deze te voorzien van de handtekening van de 'bestuurlijk verantwoordelijke' en de 'hoofdaanvrager' en deze per e-mail te sturen naar ZonMw, t.a.v. mevrouw Johal, eenzaamheid-lzo@zonmw.nl. De verklaring dient uiterlijk 1 week na indiening via ProjectNet binnen te zijn.

Inhoudelijke vragen

Voor inhoudelijke vragen kunt u contact opnemen via eenzaamheid-lzo@zonmw.nl. Daarnaast is er een telefonisch spreekuur op dinsdag- en donderdagmiddag tussen 15:00 en 16:00 uur. U belt hiervoor naar 070-3495472.

Technische vragen

Bij technische vragen over het gebruik van het online indiensysteem van ZonMw (ProjectNet) kunt u contact opnemen met de servicedesk: maandag t/m vrijdag van 08.00 tot 17.00 uur, 070 349 51 78, projectnet@zonmw.nl. Vermeld in uw e-mail uw telefoonnummer zodat wij u eventueel kunnen terugbellen.

Downloads en links:

- [Subsidiebepalingen](#)
- [Procedurebrochure aanvragers](#)
- [Begroting ZonMw-format Overige Instellingen](#)
- [Aanvraagformulier bestaande lokale initiatieven](#)
- [Format intentieverklaring](#)

Bibliografie

- Eenzaam.nl. (2019). *Soorten eenzaamheid*. Opgehaald van Eenzaam.nl:
<https://www.eenzaam.nl/over-eeenzaamheid/soorten-eeenzaamheid>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2018, maart 20). *Actieprogramma 'Eén Tegen Eenzaamheid'*. Opgehaald van Rijksoverheid:
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/eeenzaamheid/documenten/publicaties/2018/03/20/actieprogramma-eeen-tegen-eeenzaamheid>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2018, maart 8). *Rijksoverheid*. Opgehaald van Pact voor de ouderenzorg:
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2018/03/08/pact-voor-de-ouderenzorg>
- Movisie. (2019). *Jouw interventie in de databank*. Opgehaald van Movisie:
<https://www.movisie.nl/databank-effectieve-sociale-interventies/jouw-interventie-databank>
- RIVM. (2019). *Ouderen van nu en straks*. Opgehaald van Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu: <https://www.rivm.nl/ouderen-van-nu-en-straks>
- Volksgezondheidszorg.info. (2019). *Eenzaamheid*. Opgehaald van Volksgezondheidszorg.info:
<https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/eeenzaamheid/cijfers-context/huidige-situatie>
- Wetenschappelijke Advies Commissie. (2019, 5 17). Advies Wetenschappelijke adviescommissie- Op weg naar effectieve interventies tegen eenzaamheid.
- ZonMw. (2011, 9 30). Signalement Zorg voor Eenzaamheid. *Signalement Zorg voor Eenzaamheid*. Den Haag: ZonMw. Opgehaald van https://www.zonmw.nl/uploads/tx_vipublicaties/Signalement_Zorg_voor_Eenzaamheid_webversie.pdf

Bijlage 1 – Handige bronnen voor uw aanvraag

Cijfers eenzaamheid

- [Loket gezond leven](#) (RIVM)
- [Werkzame elementen](#) (RIVM)
- [Wijk- en buurtcijfers eenzaamheid](#) (RIVM)
- [Gezondheidsmonitor](#) (GGD)

Aanpak/ stappenplan

- [Handreiking Lokale aanpak van eenzaamheid](#) (Coalitie Erbij)
- [Wat werkt bij de aanpak van eenzaamheid](#) (Movisie)
- [Hoe schrijf ik een handboek](#) (Movisie)
- [Procesevaluatie bij de beoordeling van interventies](#) (Movisie)
- [Informatie over databank Effectieve sociale interventies](#) (Movisie)

Contact lokale coalities

- [Een tegen Eenzaamheid](#)